

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

INDIÁNSKÝ ŽIVOT NA DĚTSKÉM TÁBOŘE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Tomíšková

Výtvarná výchova a kultura se zaměřením na vzdělávání – KOMPLET

Vedoucí práce: MgA.et MgA. Aleš Zapletal, Ph.D.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....

vlastnoruční podpis

Tímto děkuji panu MgA.et MgA. Alešovi Zapletalovi, Ph.D. za jeho cenné rady, pomoc a za odborné konzultace při vytváření této práce. Poděkování patří i Mgr. Monice Plíhalové za rady týkající se především didaktické části. Ráda bych také poděkovala spolku Wakan-Topa a členům, kteří se radami podíleli na této práci. V neposlední řadě děkuji přátelům a rodině za podporu a důvěru.

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1.1 INDIÁNI SEVERNÍ AMERIKY A JEJICH ŽIVOT	6
1.1.1 Tanec	6
1.1.2 Obřady	8
1.1.3 Obydlí.....	9
1.2 VÝCHOVA A VÝUKA INDIÁNŮ	11
1.3 INSPIRACE V PŮVODNÍCH OBYVATELÍCH AMERIKY (INDIAN HOBBY)	12
1.3.1 Tramping a jeho podstata.....	13
1.3.2 Living history.....	13
1.3.3 Euroindiánské kmeny	14
1.4 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	17
1.4.1 Volný čas.....	17
1.4.2 Instituce pro trávení volného času dětí.....	18
1.4.3 Výchova ve volném čase.....	22
PRAKTICKÁ ČÁST	23
1.5 MOTÝLÍ TANEC	23
1.6 NOČNÍ ŽIVOT	24
1.7 OBŘAD NOVÉHO JMÉNA	24
1.8 ZA SLUNEČNÍMI PAPRSKY	25
DIDAKTICKÁ ČÁST.....	26
1.9 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU	26
1.9.1 Průběh výtvarného úkolu	27
ZÁVĚR.....	31
RESUMÉ	32
SEZNAM LITERATURY	33
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	35

Úvod

Hlavním cílem praktické práce je zrealizovat čtyři velkoplošné malby s indiánskou tematikou, které budou propojeny s dnešním moderním světem, jež v obrazech i při táboření lehce narušuje atmosféru indiánského světa. Do obrazů bych chtěla promítnout indiánský svět mnou poznáný prostřednictvím dětského tábora zaměřujícího se na tematiku Severoamerických indiánů. Indiáni neboli původní obyvatelé Ameriky, mě od dětství neustále doprovází a inspirují. Pokusím se zachytit momenty, které mi utkvěly v paměti a s malými úpravami je skrze malbu převedu na plátno o rozměrech 100 x 100 cm. Procesy tvorby a inspirační východiska jsou popsány v kapitole Praktická část.

V teoretické části je hlavní cíl shrnout obecné představy o kultuře původních obyvatel Ameriky, jejich zobecnění a idealizace. V následující podkapitole se dozvíme o výchově dětí v indiánských kmenech. Indiánské děti se učily mít kladný vztah k přírodě, a proto v následujících kapitolách navážeme na společenský fenomén napodobování indiánů a přiblížíme si první Woodcraftové spolky. V práci je dále zmínka o dětském táboře, navštěvuji ho už několik let a stále mě inspiruje. Následující blok teoretické části věnuji volnočasové pedagogice, jaké jsou instituce pro trávení volného času a zmínila jsem výchovná a ubytovací zařízení pro děti.

Námět na výtvarný úkol pro děti nalezneme v Didaktické části. Prostřednictvím indiánských legend přiblížíme a otvíráme dětem představy o tom, jak indiáni využívali ochrannou medicínu. Na základě výkladu následuje realizace osobního medicínového váčku a dále následuje další úkol, kde se žáci pokusí na jelení kůži pokusí nakreslit co pro ně je zlý duch.

TEORETICKÁ ČÁST

1.1 INDIÁNI SEVERNÍ AMERIKY A JEJICH ŽIVOT

„Respektovali sílu a moc přírody a vetknuli ji do základů své kultury. Indiáni viděli sami sebe spíše jako služebníky Matky Země a Nebeského otce než jako jejich pány. Byl to svět, v němž zvířata měla svůj vlastní smysl, byla ctěna a považována za mocná a hrdinská stvoření.“ (Taylor přebal knih 1995)

1.1.1 TANEC

Tanec byl pro indiány velice důležitou složkou v jejich životě. Byl součástí mnoha obřadů jednotlivých klanů, spolků, celého kmene, ale existovaly i mezikmenové tance. Každá oblast Severní Ameriky má své tance, jež se stále tančí, avšak některé mohly tančit pouze ženy, jiné zase jen muži. Ženský tanec byl volnější, ladný a lehký, někdy se také jednalo o skoky nebo výskoky, při nichž střídavě a pomalu pohybovaly rameny, díky kterým dosahovaly zvláštního kymáčení. Muži používali rázné a prudké pohyby. *„Špička-pata byl jeden z nejrozšířenějších a často používaným tanečním krokem. Při hlasitém uhození do bubnu se dotkla špička jedné nohy jemně podlahy a při dalším slabém úderu pak pata prudce došlápla, potom se druhá noha posunula dopředu a pohyb se střídavě opakoval z jedné nohy na druhou.“ (Taylor, 1997, s. 46.)* Tento základní krok byl používán ve všech kulturních oblastech, například při Bizoním tanci, Tanci životního ochránce, loveckém tanci nebo Tanci Horského Ducha. Oblíbené byly tance skákavého pohybu s dvojnásobným poskočením na každé noze, používali ho mladí a čilí tanečníci. Tanec velmi často doprovázeli hudebníci a hudební nástroje. (Taylor, 1997) Tanečníci tančili většinou po směru hodinových ručiček, což znamenalo pohyb slunce a do rytmu bubnu, jehož úder představovaly tlukot srdce. Tlukot srdce u indiánů symbolizuje rytmus veškerého života. (24th Czech Powwow, 2019)

Tanec Duchů patří ke kruhovým tancům a rozšiřoval se napříč mnoha kmeny. Zúčastnění se měli spojit s duchy mrtvých a pomoci v boji proti bílým. Chtěli tak přivést na svět mír a jednotu všem Americkým indiánům. Tanec prorokoval medicinman zvaný Wowoka, který měl sen při zatmění slunce o zahubení domorodých lidí. Měl naučit lidi společný tanec. Před obřadem se museli všichni očistit, odepřít si násilí a alkohol. Následoval tanec v kruhu. Říká se, že při tomto tanci měli indiáni košile, které je měli ochránit před božskými kulkami z hromových holí. (Ghost dance, ©2022). Bohužel

tento tanec vyvolal v Jižní Dakotě roku 1980 velké nepokoje a tanečníci byli nemilosrdně zmasakrováni. O tom, proč tomu tak u Wounded Knee bylo, se pořád přesně neví. (ct24, Masakr u Wounded Knee, ©2023)

Typy tanců tancované na powwow*¹

Společenský tanec: Mezi společenské tance se řadí například Kruhový tanec. Tančí se v kruhu nebo ve dvojicích.

Mezikmenový tanec: Tento tanec začal vzrůstat během roku 1920, kdy spousta indiánů ztratilo svou rodinu. Snaží se tak najít svou rodinu a najít nové přátele.

Tanec s obručkami: Obruče symbolizují nekonečný kruh života. Nemají začátek ani konec. Indiáni Severní Ameriky používali obruče v tradičních uzdravovacích obřadech. Staly se velice posvátným artefaktem. Tímto tancem se vyprávějí příběhy o tom, jak je život spojen s neustálými změnami.

Mužský tradiční tanec severního stylu: Mužský tradiční tanec, který vychází z kmenových tanců. Tanečníci znázorňovali události, které prožili na loveckých výpravách nebo v bitvě. Napodobovali chování nějakého zvířete.

Tanec trávy: Jedná se o jeden z nejstarších stylů, které tancovaly válečné spolky. Objevoval se při velkých ceremoniích. Tanec je velice pohyblivý, pružný a ladný.

Tanec tetřívka: Zakladatelem tohoto tance jsou Černonožci a kmen Kírů. Tento tanec mohl tančit jen někdo a byl vázaný přísnými pravidly. Jeho předlohou byl právě préríjní tetřívek, kterého indiáni po celé generace na prérii pozorovali.

Ženský tradiční tanec severního stylu: Ženy i muži při tomto tanci tančili dohromady, jejich pohyb byl houpavý směrem nahoru a dolů. Tanec nese název podle třásní na šatech, které se ladně houpají a připomínají tím pohyb trávy. Proto se tanci říká Grass Dance. Pochází z oblasti Velkých jezer, náhorních plošin nebo severozápadu Spojených států. Pravděpodobně tanec vznikl z rituálu, při kterém ženy vítaly bojovníky vracující se z bitvy.

Pestrý šálový tanec: Jedná se o nejrychlejší ženský tanec, kdy je dívka, která tancuje, přirovnávána k motýlu. Tanec je velmi lehký elegantní a dynamický, stejně jako je let motýla. Ženy při něm zapojují ruce i nohy. (24th Czech Powwow, 2019)

¹ ***Powow** Setkávání indiánů. V dnešní době se jedná o setkání, kde je tanec a zpěv. Na této akci se můžete zapojit do taneční soutěže, kde se tancují indiánské tance. Sjíždějí se sem nadšenci o indiánskou tematiku, a dokonce někteří veteráni.

1.1.2 OBŘADY

„Náboženské obřady vyjadřují pokus kmene řídit svůj duchovní i fyzický svět prostřednictvím síly slov, ať recitovaného, mluveného nebo zpívaného. Obřad a v něm obsažené písně, vyprávění a proslovy se mohou pronášet zvláštními jazyky“ (Taylor, 1997, s. 107)

Severoameričtí indiáni věří v to, že duchové prostupují celou živou přírodou. Způsoby života indiánů z každého kmene souvisí s obrovským důrazem na náboženství a rituály každodenního života. Věřili, že vše kolem nich má svůj vnitřní život nebo svého ducha. Například obloha, zvířata, voda, hory, ptáci země i lidé. Byli si jisti a věřili, že tito duchové ovládají veškerou přírodu, stejně tak jako dobří nebo zlí duchové, kteří žijí v člověku, ovládají značnou část jeho chování. (Edmonsová, 2000)

Kmeny východních lesů a velkých plání věřily a představovaly si existenci vesmíru rozdělenou na tři paralelní světy, podobně o tom pojednává křesťanství. Peklo, nebesa a země. U algonkinsky mluvících kmenů věřili že v jezeře, na kterém pluje země, žili původní duchové, i na zemi a ve vodě, duchové ve zvířatech a rostlinách. Nad zemí bylo království světa, které bylo ovládané duchy, soupeřícími s duchy podsvětí. (Taylor, 1997) Jako v křesťanství hraje důležitou roli číslo tři, u Lakotů, u préríjních indiánů, je tomu podobně. Posvátné číslo je uznávána čtyřka. To je také důvod, proč jsem ve své práci vytvořila pouze čtyři obrazy. Letní dětský tábor mě naučil toto: *„Velké tajemství znamená, to, co nás obklopuje. Jedná se o vzduch, zemi, zvířata, oblohu, a to co je nevysvětlitelné.“* Préríjní indiáni věřili v přírodní síly a uznávali duch Wakan Tanka – Tajemná Síla nebo Velký Duch. (North Western Territory, 2011)

Pro každého příslušníka kmene byly obřady nedílnou součástí života. Například posvátná dýmka v sobě skrývá čtyři světy. Nemůže zobecňovat, ale nejspíše každý kmen má jiný pohled na symbolizaci částí dýmky. Hlavička je nejčastěji vyrobená z catlintu (červený mastek) a je zástupcem matky země, pro většinu indiánů je nejdůležitější konstantou. V rámci elementárního pohledu jsou dalšími činiteli oheň, kterým se zapaluje tabák, dále pak vzduch – dech a sliny – voda. To vše dohromady tvoří dým, který je propojením mezi člověkem a velkým duchem: dřevná trouba neboli tělo dýmky, a tabák zastupující všechny stromové bytosti. Tabák nebyl tabákem, jak jej známe dnes, ale původně se jednalo o směs bylin, její název nese jméno kinikinik (Dýmky-online, ©2022) a zastupoval všechny rostliny. Pera, jež zdobí dýmku, představují bytosti,

keré lítají. Kůže, kosti a korálky, představují svět zvířat. Ten, kdo dýmku stvořil a kouří ji, představuje život lidský. (Burešová, 2007)

Při obřadech, při kterých se kouří dýmka míru děkuje kouřící čtyřem směrům. Západu – zde sídlí Hromové bytosti přinášející déšť, Severu – symbolizuje velký bílý očištný vítr, Východu – světlo a sídlo jitřní hvězdy, která dává lidem moudrost, a Jihu, odkud přichází k lidem léto, síla a růst. (Burešová, 2007). Dýmka se kouřila například při obřadech, kdy se otevíraly medicínské váčky, při obřadu potní chýše či tanci Slunce, když indiáni dostávali nová jména. Kouření dýmky bylo pro indiány velice posvátné a důležité. Stala se součástí různých životních událostí. (Lukáš Navrátil, Indiáni). Byl to prvek spojující u Lakotů člověka s Wakan-Tankou. Vyjadřovala významy slov jako je morální povinnost, duchovní a náboženské pojmy a etika. Jako měl bílý muž Bibli, Lakotové měli dýmku. (Lombradiová, 1996)

Indiáni měli různé obřady a rituály výrazně se lišící dle kmenů. Hlavním a nejdůležitějším zdrojem rituálů a obřadů byla mytologie. Některé obřady doprovázel zpěv, jiné tanec. Například známý a nejsložitější obřad, Tanec Slunce, který byl typickým znakem všech indiánů žijících kočovným způsobem života. Jednalo se o kombinaci tance, modliteb, rozjímání a divadelního představení. (Taylor, 1997) Mezi další obřady patří například Obřad Inipi neboli potní chýše, při kterém se taktéž rituálně kouřila posvátná dýmka. Je to dávný rituál Severoamerických indiánů. Význam potní chýše je znovu se narodit a je to očištný rituál těla a duše. Opět se zde objevuje symbolika čtyř. Chýše má tvar kupolovitého tovaru, kostra je vyrobena z prutů, ta se kříží a představují jednotlivé živly. Cyklus zde probíhající se opakuje čtyřikrát. Princip Inipi je na bázi páry nebo vlhké sauny. (Burešová, 2007) Indiánské národy věří, že v každém stvoření na světě žije duch, a i přes to, že ho musí ulovit, usmrtit nebo pokácat, vždy mu i přesto prokáží velkou úctu a poděkují mu. (Eastman, 2010)

1.1.3 OBYDLÍ

Obydlí indiánů se vzájemně lišila. V mé práci se nejvíce zaměřuji na týpí. Podle potřebných surovin, jež měli kmeny k dispozici, byla obydlí různá. Zde je pár příkladů, která obydlí se vyskytovala: iglú, vigvam, čikí, dům z trávy, dlouhé domy, týpí, vigvamy a jiné. Ve většině kmenů ale fungovalo uprostřed vesnice jakési náměstíčko, kde se nacházel dům pro kmenové shromažďování. (Taylor, 1997)

Dlouhé domy *Ho-de'-no-ste* (Irokézové, Lidé dlouhého domu)

Severovýchodní indiáni, žijící převážně v lesích, využívali pro stavbu svých obydlí suroviny z lesa, a tím se pro ně stala kůra. Vztyčené kůly tvořily pevnou kostru domu, jež zpevňovaly trámy, ty byly doplněny trojúhelníkovou střechu. Přes kostru byly nainstalovány velké kusy jilmové kůry, kterou stahovali ze stromů na začátku léta. Šířka domů byla kolem 7,6 m a délka 24 m. Domy byly různě velké podle počtu osob, do jedné stavby se vešlo přibližně dvacet osob. Na obou koncích byly dveře, kudy vstupoval vzduch a světlo stejně jako kouřovými otvory nad ohništěm. (Taylor, 1997)

Vigvam (Čipeové)

Čipévske vigvamy, kruhové nebo oválné, zdánlivě připomínaly týpí. Hlavní dominantou stavby byl kupolovitý vrchol. Na stavbu využívali tenké kmeny, tulipánovníkovou kůru, březovou kůru, která byla spojená s kroucenými motouzy, a rákos. Aby stavba mohla vzniknout, pracovali na ni jak ženy, tak muži. Ženy zaplétaly rákos a připravovaly kůrový obklad a vše nosily do vesnice. Muži káceli kmeny, které byly potřebné na celou kostru stavby.

Týpí (teepee)

Prérijní indiáni (Čejenové, Vrány, Araphové, Lakotové, Póniov...) žili v obydlích nesoucí jméno týpí. Jedná se o kuželovitý stan, jehož stanové plachty byly prvotně z bizoních sešitých kůží. Na stavbu týpí bylo potřeba několik bizoních kůží a každá kůže se zpracovávala i několik dnů. Z kůže se nejprve odstranilo maso a tuk, dále se musela sušit na slunci, oškrabávat a ztenčovat. V dalších krocích se kůže musela zbavit srsti, valchovat, více vypínat a zjemňovat. (Taylor, 1997) Muselo jich být sešito kolem jedenácti až dvaceti, poté se nanášela na konstrukci, kterou tvořilo 13 až 20 tyčí. Počet se lišil podle velikosti týpí. Tyče se získávaly ze štíhlých kmenů stromů. Uvnitř týpí byla srst bizona, která byla ochranou před větrem. Na vrcholu stanu byla pohyblivá klopa, jinak také chlopeč, která sloužila k odvodu kouře a chránila před deštěm. Uprostřed týpí se nacházelo ohniště, nad ním byl kouřový otvor. Oheň se rozdělával přímo na zemi a nehloubila se žádná díra, jak si mnozí myslí. Údajně se tak stan lépe vyhřál. Nad ohništěm se nacházela trojnoha, na které se vařilo a jež byla nedílnou součástí interiéru. Na podlaze se nacházeli kožešiny. (Jeier, 2013) Mezi další vybavení týpí patřily lenošky, zjednodušeně řečeno jakési opěradlo. Dále se zde naházely krabice ze surové kůže, tašky a menší trojnožka na odkládání drobných věcí jako byly pásky nebo klobouky. Na linigu (vnitřní plachta) byly zavěšené vaky s medicínou, šperky, pery nebo štíty. (Lukáš Navrátil, Indiáni)

„Jistě sis všiml, že vše, co Indiáni dělají, se odvíjí v kruhu. Je tomu tak proto, že Síla světa vždy působí v kruzích a vše se snaží být oblé. [...] Obloha je oblá a slyšel jsem,

že i země je kulatá jako míč a zrovna tak i hvězdy. Když je vítr nejsilnější, víří dokola. Ptáci si staví kruhová hnízda, protože mají stejnou víru jako my. Slunce vychází a zapadá také po kruhové dráze, zrovna jako měsíc. Slunce je kulaté i měsíc je kulatý. Dokonce i roční období opisují při svých proměnách velký kruh a vracejí se vždy tam, kde se vše začalo. Život člověka se odvíjí v kruhu od dětství k dětství, a tak je to se vším, čím Síla hýbe. Naše týpí bývala kulatá jako hnízda ptáků a rozestavovali jsme je do kruhu, kruhu národa, hnízda z mnoha hnízd, v němž jsme po vůli Velkého Ducha měli vychovávat své mladé. [...] Přišli sem i jiní a postavili jsme tyhle šedé domy z klád, které vidíte a které jsou hranaté. Je to špatný život, protože nic hranatého v sobě nemůže skrývat sílu.“ (Neihardt, 1998, s.166-167)

Jak je z citace jasné, příkládají indiáni kruhu velký význam. Kruh je pro ně základem života a je tedy logické, že se toto přesvědčení promítlo i do tvaru obydlí, jež byla především na prériích stavěna do kruhu.

1.2 VÝCHOVA A VÝUKA INDIÁNŮ

Výchova v kmenech silně vázaných na přírodu probíhala volně, a to nevyčovou. Kmen jako společnost fungoval v určité posloupnosti, hlavní rolí byla úcta ke zkušenostem a duchovnu. Výsledkem poté bylo, že potomci bez donucení fungovaly sami od sebe, toto se týkalo jak chování v kmenech, tak i dovedností či práce, mladí to jednoduše odporovali od starých. Od útlého věku se učili samostatností tím, že byli zapojeni do pomocných prací (připravování dříví, nošení vody atp.).

V publikaci Duše indiána rozebírá Ohiyesy právě ideu tohoto, jak se indiánské děti naučili vše přirozeně. Ohiyesa, neboli Charles Alexander Estman, je nejen autorem výše zmíněné knihy, ale také vystudovaným pedagogem s magisterským titulem. Je zastáncem za práva amerických domorodců. On sám pochází z kmene Siouxů a tento styl života zažil na vlastní kůži. Popisuje, jak dětina byla udržována v úzkém vztahu s přírodou, takto si byli vědomi sami sebe a také všeho živého i neživého kolem nich. Primárními myšlenkami této edukace byla tolerance a láska k přírodě, ale také ke všem lidem. Předpokládá se, že u indiánů neexistovaly žádné systematické způsoby vzdělávání. Zvykům týkajících se výuky byly dětem přenášeny z generace na generaci. Právě prarodiče byli považováni za velmi moudré a seznamovali děti s tradicemi a vírou národa. Jak se píše v knize Duše indiána, děti se škole nepřímou přiblížily díky vyprávění příběhů o minulosti a tradicích: vyprávěly se převážně večer v zimním čase. Byl to vhodný čas na jejich výchovu.

Díky vyprávění povzbuzují prarodiče v dětech lásku k hrdinům, hrdost na rodový původ a oddanost k zemi a lidem. Také stimulují a rozšiřují mysl.

Dalším bodem jeho knihy je také štědrost, potomci se často museli vzdávat svých cenných a oblíbených věcí, aby pochopili, že mohou druhému darovat štěstí a sami z toho mít radost. Velký význam také indiáni kladli na statečnost. Věřili, že k sobě nesmí pustit svoje strachy, nevnímat bolest, krotit svůj hněv a nepodléhat svým touhám. Moudro jednoho indiánského náčelníka zní: „*Ať ti ani zima, hlad nebo bolest, ani strach z nich, ani vyceněné zuby nebezpečí, ani čelisti samotné smrti, nezabrání vykonat dobrý čin.*“ (Eastman, 2010, s.61) Místo trestu fyzickému dávali přednost trestu hanby, pro indiána bylo horší zklamat nebo se stydět, než být například usměrněn pohlavkem. Každý člen kmene byl obkloповán láskou své rodiny a celého kmene, nikdo nebyl odstrkován kvůli své odlišnosti. (Eastman, 2010)

1.3 INSPIRACE V PŮVODNÍCH OBYVATELÍCH AMERIKY (INDIAN HOBBY)

První zmínky o původních obyvatelích Ameriky vznikly po objevení Amerického kontinentu Kolumbem v roce 1492, na což navazovaly latinsky psané misionářské zprávy a cestopisy. Po roce 1638 byla Evangelická církev nucena opustit Rakousko-Uherské císařství, kvůli tomu, že nechtěli přijmout katolickou výru. Představitelé odešli do Severní Ameriky, kde na svou víru obraceli místní domorodé kmeny. Moravští bratři působí dodnes v Kanadě a patří stále k jedné z nejvlivnějších církví. Od poloviny 19. století proudilo do Ameriky více českých emigrantů. Mezi emigranty byli i různí dobrodruzi a cestovatelé, kteří zaznamenávali svoje příběhy a zážitky. Jejich literatura poté pronikla i do českých zemí. Největší rozmach nastal v době romantismu, kdy se změnil obraz barbarského divokého amerického indiána ve „vznešeného divocha“. Bylo tomu právě díky vlivu Longfellowovy poezie a literárních děl J. F. Coopera. V Evropě byly populární romány německého spisovatele Karla Maye, který později inspiroval Mikoláše Aleše, Antonína Dvořáka a Josefa Václava Sládka.

Ve 20. století v Británii vzniká skautské hnutí vedené sirem Badenem-Powellem a současně v Americe hnutí Woodcraft založené E. T. Setonem. Obě tyto organizace našly mnoho stoupců v českých zemích tehdejšího Rakousko-Uherského císařství. „*Především Woodcraft League vedená M. Seifertem prezentovala ušlechtilého severoamerického indiána jako příklad svobodného, fyzicky i duševně silného muže žijícího v souladu*

s přírodou.“ První týpí postavené v roce 1913 bylo vyrobeno podle knihy Dva divoši od E. T. Setona. (Woodcraft, 2023)

V době okupování Hitlerovými vojsky byly uzavřeny mládežnické organizace včetně skautů, Woodcraft League, Sokola a jiných turistických a tábornických skupin. V 60. až 80. letech byly skautské a další organizace znovu obnoveny.

1.3.1 TRAMPING A JEHO PODSTATA

Lidé začali trampovat, aby si odpočinuli od celotýdenní práce, přišli na jiné myšlenky, mohli opustit velkoměsto a pobýt na čerstvém vzduchu v přírodě. Tramping neboli tulačení klade důraz na znalost primitivismu indiánské romantiky, což znamená hlavně znalost přírody. Umět tábořit, být samostatný a zároveň umět být kamarádký. Dále pak mít sebekázeň a družnost. Tyto na pohled prosté věci dávají základy povaze jednotlivce v dalším jeho konání. Trampové se snažili a nadále se snaží odprosit od dnešního moderního světa a navracejí se zpátky k romantice a ideálům divokého západu.

Z velké části tramping formuje silné a ušlechtilé lidské charaktery. Výchovnou stránku nalézali a zaručila ji ušlechtilost indiánského plemene, které se právě tramping kladl za vzor. Hlavní podstatou byla tedy láska k přírodě, soběstačnost, samota, sebekázeň. Chlapci se tak učili stát se nebojácným, průbojným a poctivým mužem. V těchto principech byly zkrátka obsaženy základy lidského dění a pokud byly správně pochopeny a realizovány, nemohly zklamat. (Hurikán, 1990)

1.3.2 LIVING HISTORY

Jedná se o pojem, jenž se dá přeložit jako „živá historie“. Lidé se snaží co nejvíce přiblížit historickému období a vyzkoušet si život v něm. Velký zájem je především o historická období rytířů, vojáků, kovbojů, indiánů, Keltů, Vikingů nebo pravěku. (Telenská, 2012).

První „hobbysté“ zajímající se o severoamerické indiány se začali objevovat v 70. letech. V roce 1980 byla založena skupina White Wampum, která udávala tempo a standardy v českém a slovenském indiánském hobby do roku 1995, kdy se rozpadla. Tato skupina si šila týpí i oděvy podle indiánských vzorů, činila kůže zvířecím mozkiem, zpívala staré písně nebo tančila indiánské tance. Zkrátka se snažila co nejvíce žít a napodobit indiánský život. Někteří usilovali porozumět i indiánskému způsobu myšlení a jejich vztahu

k okolnímu světu v přírodě. Americký novinář a spisovatel Neal Donald Welsch se snažil v 90. letech 20. století formulovat tzv. novou spiritualitu.

Po pádu komunismu vznikla organizace Indian Corral Westerners International, která každoročně pořádá letní tábor, které jsou dělány po vzoru severoamerických indiánských etnik 18. a 19. století. Většina členů se k táboření přibližuje stylem Living History. Při tábořeních si odeprou veškeré civilizační vymoženosti a snaží se tak přenést do jiné doby a koukat na sebe očima primitivních technologií. Za tím vším se však skrývají léta práce a učení. Mezi jejich další činnosti patří vzdělávací aktivity jako jsou workshopy, přednášky nebo výstavy. Některé z kurzů jsou organizovány jak pro začátečníky, tak i pro pokročilé. Významným zdrojem je čtvrtletník *Poselství světa v kruhu*, jehož obsah informuje o euroindiánském dění u nás, tak i o historii a současnosti původních obyvatel Ameriky. (Kupčík, 2017, ediční poznámky)

Indian Corral v roce 1996 uspořádal velké halové *powwow*. *Powwow* je velká hudební a taneční slavnost, kde se setkávají nadšenci, kteří se mohou zasoutěžit v moderních indiánských tancích. Zájemci soutěží v různých kategoriích podle vzoru současných *powwow* v USA, Kanadě nebo v Německu. Vše, co Indian Corral organizuje, dělá s obrovskou pokorou a při všech činnostech se snaží postihnout materiální i duchovní stránky jejich vzorů, také se svou činností snaží vyvrátit některé z historických omylů či předsudků veřejnosti. Občas i angažovaně podporují některé snahy rodilých indiánů. (Indiancorral, Sdružení českých euroindiánů)

1.3.3 EUROINDIÁNSKÉ KMENY

Euroindiáni jsou lidé řadící se mezi living history a mají velkou zásluhu na tom, že jsou mizející indiánské tradice opět obnoveny. Snaží se co nejpřesněji napodobovat zvyky, náboženství a způsob života Severoamerických indiánů. (Kupčík, 2017) Jana Telenská ve své diplomové práci představuje Woodcraftové kmeny mezi které řadí:

- **Ligu lesní moudrosti (LLM):**

Zaměřuje se na poznávání přírody a indiánské zvyky. Pořádají táboření v přírodě, cyklistické, turistické, horolezecké a jiné akce.

LLM má ve své organizaci různá pravidla a zvyky. Aby bylo možné stát se členem, musíte se přidat ke kmeni už existujícímu nebo si vymyslet nový. Dále musíte mít zvolený název a totemový symbol.

Důležitou součástí je také organizační kmen, který je ze 6 a nejvíce z 50 členů. Každý kmen by měl mít náčelníka a být rozdělen do jednotlivých rodů. Také je dobré, aby se rody navzájem setkávaly. Důležité je i místo setkávání, které by mělo být útulné a čisté. Nesmíme zapomenout na kmenový sněm, kde rozhoduje náčelník a svolávací signál. Lesní moudrost se řídí danými pravidly. (Seton, 1991)

LLM se věnuje:

- Mimoškolní výchově, vzdělávání dětí, mládeže i dospělých
- Vydavatelské činnosti
- Poskytování ubytovacích služeb
- Rekreační pro děti, mládež a dospělé
- Praktické ochraně přírody a péči o krajinu

- **Midewin**

Pojmenování je ze slov „Mino“ neboli dobro a „daewaewin“, což znamená srdečný. Od členů se čeká znalost přírody, a to zejména rostlin. Členové musejí mít dobrý charakter už jen z toho důvodu, že to je součástí jejich názvu. Nikdo nemůže o přijetí žádat, ale musí být společenstvím přizván.

Tyto kmény táboří v indiánských stanech, používají třístupňový systém ohnivců podle tradice Neskenonu a dodržují tradice Midewiwinu.

- **Wígmunke Oyáte**

Jedná se o slovenský kmen, který začal v roce 1988 tábořit s českými Šajeny. Čtou a dívají se na indiánské filmy a snaží se žít jako indiáni. Wígmunke Oyáte se soustředí na indiány velkých plání, mezi které patřili Lakotové, Šajeni, Černonožci, Vrani a Kajavo. Společně táboří v týpí, které mají dobově zařízené. Nepoužívají technické vymoženosti a snaží se pochopit duchovní síly jako podstatu způsobu života. Respektují a váží si znaků indiánů jako jsou orlí pera, čelenky, zdobené košile a posvátné vaky.

- **Wakan Topa**

Vybrala jsem tyto tři organizace, protože mě nejvíce zaujaly. V poslední řadě bych ráda zmínila i sdružení, kterého jsem součástí. Jedná se o indiánský tábor Wakan Topa.

Je to tábor, který už má dlouholetou tradici a vznikl v roce 1994. Zajímá se o život severoamerických indiánů a historických evropských národů.

Wakan Topa znamená v lakotštině Čtyři tajemství. Tento tábor se snaží zejména spojit děti s přírodou, ukázat jim střídmy způsob života. Učí se spolupráce, protože i během tábora se dostanou do situací, kdy je nutno využít kolektivní spolupráci. Celou dobu běhu žijí v indiánských obydlích (týpí) a instruktoři jsou oděni v dobovém oblečení indiánů. Zaměřujeme se především na Lakoty a Šajeny. V každém týpí žije „otec a matka rodu“ neboli vedoucí oddílu, plus děti, o které se starají. Každý člen tábora získává indiánskou přezdívku, kterou si sám vymedituje. Ta mu posléze zůstává po celý život.

Hlavním důležitým aspektem je to, že nepoužíváme žádnou elektroniku, pouze vedoucí využívají v nutných případech tzv. „táborový telefon“ pro naléhavé případy. Do tábora mají zákaz vstupu rodiče i jiní lidé, výjimku má samozřejmě hygiena.

Činnost, která děti provází, je zpracovávání dřeva s pomocí dospělého. Součástí tábora jsou hry inspirované indiánskou tematikou. V poslední řadě se děti zabývají táborovým příběhem, který se odehrává po celou dobu pobytu. Příběhy se každoročně mění a vychází z indiánských legend, ty by měly dětem ukázat nějaké ponaučení. (Wakantopa, 2022)

Hlavním cílem naší výchovy je rozvíjet u dětí lásku k přírodě, ukázat jim střídmy způsob života. Děti na našem táboře mají svou volnost, ale je zároveň zodpovědností a zkouškou jejich charakteru. Pokud nějaké dítě provede něco špatného (mluví sprostě, ubližuje ostatním nebo kazí výsledky druhých) je potrestáno formou dřepů, kliků nebo fyzickou prací (kydání hnoje atd.), zkrátka něčím, kdy se zastydí a příště už se zachová lépe. Dále ukazujeme dětem, že i držet jazyk za zuby je způsob komunikace, mají za úkol různé zkoušky mlčení. Během táboření se dostanou do situací, kdy je nutno využít kolektivní spolupráce, a to například během společných her, častokrát jsou jen děti proti dospělým.

Kdybych tedy měla shrnout, co jsme si od indiánů vzali a co se snažíme u dětí na našem indiánském táboře vyvíjet je: volnost, umět si v nějakých aktivitách sám poradit, spolupracovat s ostatními dětmi, rozvíjet lásku k přírodě a chování v ní, nebýt lakomí a umět ovládat svůj strach.

1.4 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

1.4.1 VOLNÝ ČAS

Volný čas je charakterizován tím, že činnosti, které v něm provádíme neprovádíme pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zejména z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Ve volném čase člověk vykonává činnosti na základě svého svobodného rozhodnutí a přinášejí mu příjemné zážitky a uspokojení. (Hofbauer, 2004)

Mezi hlavní znaky volného času patří zájmové činnosti neboli koníčky, hobby. Spadá sem dokonce i doba strávená na cestě za zájmovou činností nebo čekání u pokladny (Pavková, 2014)

Funkce volného času jsou: odpočinek – jedná se o čas, kdy člověk regeneruje a nabírá nové pracovní síly. Mezi další patří zábava, kdy se regeneruje duševní síla. Nesmíme zapomenout na rozvoj osobnosti.

Volným časem se zabývali i někteří autoři. Všichni se shodují a vycházejí téměř ze shodného, dostatečně širokého základu.

Michel Damay: Rozdělil biologickou, sociální, politickou a pedagogickou dimenzi volného času.

Alexandr Kamiński: Rozdělil realizace volného času na odpočinek, zábavu a na aktivity rozvíjející osobnost.

Roger Sue: Mezi hlavní funkce zařazuje funkci psychologickou, kde dochází k uvolnění, zábavě a rozvoji. Dále sociální, která zahrnuje socializaci v rodinách zaměřuje se na vztahy ke skupinám lidí a obsahuje potvrzení vlastní osobnosti a sociální uznání. Terapeutická je další funkce a ta se zaměřuje na zdravý životní styl, zahrnuje hledisko zdraví, prevenci chorob, smyslový rozvoj a zdraví. Jako poslední uvádí Sue ekonomickou funkci, která má pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti.

Horst W. Opaschowski vymezil funkce a možnosti volného času na:

- Rekreaci, což chápeme jako zotavování a uvolnění jedince
- Kompenzaci, která odstraňuje zklamání a frustraci
- Výchovu a další vzdělávání
- Kontemplaci, jedná se o sociální kontakt a partnerství
- Participaci, kde se jedinec podílí na vývoji společnosti
- Integraci, vrůstání do společenských orgánů
- Enkulturu, jedná se kulturní rozvoj, tvořivost pomocí sportu, umění, technických a dalších činností

Funkce dle Jiřiny Pavkové 2014

- Výchovně vzdělávací funkce: spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovaných jedinců. Rozvíjí se rozumové schopnosti, fyzická i sociální stránka osobnosti, emoce. Výchova ve volném čase dává prostor pro rozvoj zájmů, kultivaci potřeb a rozvoj schopností. V zájmových skupinách dochází k nenásilnému sociálnímu učení, účastníci si tak osvojují vědomosti a dovednosti žádoucí pro život mezi lidmi.
- Zdravotní funkce: U dětí dochází k usměrňování režimu dne, jsou vedeni k pohybovým aktivitám, k duševnímu rozvoji v sociálně příjemném a podnětném prostředí. Jsou vedeni k vytváření a upevňování zdravých stravovacích návyků. Také pěstování a upevňování správných hygienických návyků. Důležitá je také hygiena prostředí, ve kterém proces probíhá.
- Sociální funkce: Jedním z pohledů na sociální funkci je zajištění bezpečnosti, dohled na děti. Patří sem také podpora sociálních vztahů, rozvoj kamarádství, navazovat nové vztahy s lidmi, kteří mají podobné koníčky, setkávání se s novými autoritami. Tato funkce pomáhá a učí pomoci při řešení konfliktů a při rozvoji komunikace.
- Preventivní funkce: Zde jde o prevenci před rizikovým chováním jako je šikana, drogová závislost, násilí, neukázněnost, lhaní, záškoláctví, útěk z domova, agresivita a jiné. Pozitivní a vhodně volné volnočasové aktivity slouží jako nespécifická primární prevence.

Mimotřídní výchova

Jedná se o aktivity, které realizuje škola, ale mimo povinnou školní docházku. Aktivity jsou realizovány stále na půdě školy. Je to výchova, která je doplňující a dobrovolná. Můžeme sem zařadit výlety, besídky, sportovní soutěž

Mimoškolní výchova

Uskutečňuje se mimo školu ve sdruženích a zařízeních volného času.

1.4.2 INSTITUTE PRO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ

Pedagogický pracovník musí mít požadované vzdělání. Programy, podle kterých postupuje jsou v souladu s pedagogicko-psychologickými poznatky a zároveň respektují přání a potřeby dětí. Institute se řídí právními normami, sestavování struktury činností není nijak ovlivněno a je plně v jejich rukách. Aktivity se odehrávají v rozmanitých prostředích,

kteřé splňují pedagogické, psychologické, estetické a hygienické podmínky. Jsou zcela dobrovolné.

Podle Pavkové školská zařízení rozdělujeme do tří skupin:

- Školská zařízení po zájmové vzdělávání
- Školská výchovná ubytovací zařízení
- Školská zařízení pro ústavní a ochranou výchovu

1.4.2.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Školní družiny fungují většinou při základních školách. Děti sem docházejí po vyučování, někdy i před vyučování. Většinou to závisí na pracovní době rodičů. Družiny fungují po celý školní rok. Hlavním cílem je umožnit dětem odpočinek, relaxaci jako je hraní her, čtení, povídání si, ale i pohybové rekreační aktivity, které mají kompenzovat nedostatek pohybu, jako jsou vycházky na čerstvém vzduchu.

Školní kluby fungují pro zájmové vzdělávání. Činnost školních klubů je rámcově určena příslušnou vyhláškou a je zřizována při školách. Činnosti zde realizované jsou příležitostné či rekreační, spontánní jsou podporovány tzv. tvůrčí týmy, skupiny iniciativních žáků.

Kluby respektují materiální, personální a výchovné záměry. Vychovatel plní roli jak učitele, tak i instruktora, rádce, inspirátora nebo i staršího přítele. Musí být citlivý a nenásilný.

Cíle školních klubů jsou odpočinek, setkávání se s kamarády, studium, organizování zájmových činností, prostor pro hry i občerstvení. V klubech je možnost knihovny i internetu.

Středisko volného času funguje jako zařízení pro zájmové vzdělávání a jeho činnost je určena příslušnou vyhláškou. Středisko pracuje s odlišnými věkovými kategoriemi. Službu poskytuje dětem, studentů, žákům, dospělým, dokonce pracuje i s jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami. Středisko dělíme na dvě skupiny, a to na dům dětí a mládeže a na stanice zájmových činností.

Dům dětí a mládeže poskytuje rozmanité druhy zájmových činností oproti stanici zájmových činností, která se zaměřuje na jednu zájmovou oblast. Tím může být například stanice přírodovědců nebo techniků.

Formy střediska jsou pravidelná zájmová činnost, příležitostné aktivity zájmového či rekreačního zaměření. Aktivity se mohou pravidelně opakovat, a to jednou za rok. Patří sem soutěže, sportovní utkání, výlety atd.

Patří sem také táborová činnost, která je spojena s vícedenním pobytem mimo místo, kde středisko sídlí. Čas, kdy se tábory konají je většinou v době prázdnin. Mohou být organizované společně pro rodiče a děti, pro děti s postižením společně s dětmi zdravými a také pro děti s rozmanitého sociokulturního prostředí. Táborové programy mohou být zaměřené na nějaké téma nebo mohou být všeobecné.

Ve střediscích pracují pedagogové volného času a dle zákona řazení do kategorie pedagoga volného času. Mohou zde působit i dobrovolníci nebo externisté. (Pavková, 2014)

1.4.2.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení

Domov mládeže je určen pro žáky středních škol a studenty vyšších odborných škol, jejichž bydliště je velice vzdáleno od školy. Umožňují tak ubytování, stravu, podmínky pro studium a přípravu na vyučování. Součástí je vedení žáků k racionálnímu a plnohodnotnému využití volného času. Mohou využívat příležitostné a rekreační činnosti. Internáty patří mezi další výchovná a ubytovací zařízení, stejně jako domovy mládeže zajišťují podmínky pro přípravu na vyučování.

Škola v přírodě je vyhlášena stručnou příslušnou vyhláškou a také se řadí mezi výchovné a ubytovací zařízení. Jedná se o pobyt ve zdravotně příznivém prostředí. V dopoledních hodinách probíhá vzdělávání a v době mimo vyučování se konají činnosti, které jsou charakterizovány volným časem. Poskytují odpočinek, pohybové rekreační aktivity. Škola v přírodě poskytuje dětem odchýlit se od domova a být mimo přímý vliv rodiny. Navazují nová kamarádství, učí se prosazovat komunikovat být samostatnější a řešit vznikající konflikty.

I pro pedagogy na škole v přírodě je pobyt v přírodě prospěšný. Mají tak možnost poznávat děti v jiném než běžném školním prostředí a bez vlivu jejich rodiny. (Pavková, 2014)

1.4.2.3 Školská zařízení pro ústavní a ochranou výchovu

Diagnostické ústavy jsou zařízení pro děti, které nemohou vyrůstat ze závažných důvodů ve své rodině a byla jim soudem nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova či nařízeno předběžné opatření. Pobyt trvá osm let. V průběhu plní dítě povinnou školní docházku.

Dětské domovy jsou pro děti, o které se nemohou nebo nechtějí odpovědné osoby postarat. Děti jsou zde do devatenácti let. Mohou zde být ale i studenti vyšších odborných, či vysokých škol za podmínek, které upřesňuje příslušná vyhláška. Děti jsou připravovány na vyučování, plní funkci preventivní, sociální a zdravotní. Také je důležité poskytovat dětem zábavu, prostor pro odpočinek a pohyb.

Dětský domov se školou je pro jedince, kteří mají závažné poruchy chování nebo duševní poruchu. Děti jsou zde od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Výchovně-vzdělávací činnosti jsou podobné jako je v dětských domovech.

Výchovný ústav je pro děti starší patnácti let se závažnými poruchami chování. Do ústavu může i matka, pokud je dítě nezletilé. Výchovné ústavy poskytují výchovně-léčebnou péči. (Pavková, 2014)

1.4.2.4 Mezi další subjekty, které se zabývají výchovou ve volném čase

Nestátně neziskové organizace – Jedná se o občanská sdružení ustanovující se podle zákona o sdružení občanů.

Sdružení všestranného obsahu

- Junák (celosvětově skautské hnutí)
- Pionýr

Občanské sdružení zájmového charakteru se zabývá především tělovýchovou a sportem.

Zájmová občanská sdružení se zaměřují na pobyt v přírodě a zálesáckou činnost

- Liga lesní moudrost
- Zálesák

Sdružení zajímaví se o ochranu přírody a ekologii

- Duha
- Zájmové svazy (rybářů, včelařů...)

1.4.3 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

Hlavním úkolem je dětem poskytovat odpočinek a rekreace. Oba tyto druhy činností slouží k odstranění únavy a je nutné s nimi pracovat. Odpočinek i rekreační činnosti mohou probíhat spontánně a organizovaně, jako jsou volné hry, ale i individuálně či skupinově.

Odpočinkové náměty mohou být: klid na lůžku, klidné hry, drobné individuální zájmové činnosti, mezi které patří výtvarná tvorba, rukodělné práce, četba, hra na hudební nástroj. Dále pak sledování pořadů nebo práce na počítači.

Rekreační náměty mohou být: pohybové hry, vycházky, turistika, uvolňovací cviky a jiné.
(Pavková, 2014)

PRAKTICKÁ ČÁST

Má velká vášeň v poznávání indiánského světa mě přivedla k tomu zrealizovat obrazy s touto tematikou. Už jako malá dívka jsem měla možnost do tohoto světa prostřednictvím spolku Wakan Topa Oyate proniknout. Poznala jsem spoustu indiánských návyků. Jsem velice vděčná za to, že jsem skrze chlopně teepee mohla a stále mohu pozorovat, jak pomalu plují hvězdy na obloze a poslouchat praskající oheň. Naučila jsem se naslouchání, trpělivosti, chování k sobě samým, a hlavně ctít matku přírodu. Proto jsem se rozhodla přenést tyto momenty na plátno.

Cílem bylo vytvořit čtyři malby na plátno 100 x 100 cm. Využitá technika je akryl, která se často mísí s pastelem. Barvy převládající na obrazech jsou oranžová žlutá, jež se v přírodě objevují jako zdroj světla a tepla. V obrazech jsem se snažila zachytit typický indiánský život jakýmsi pohádkovým způsobem, který jsem propojila s dnešní realitou. V každé malbě tedy najdeme prvky, které nejsou s indiánským světem zprvu kompatibilní.

1.5 MOTÝLÍ TANEC

„Před mnoha a mnoha lety, v době, kdy byla Země ještě docela mladá, žila jedna krásná motýlí samička, které zemřel muž v boji. Aby vyjádřila svůj žal, odložila svá nádherná křídla a zavinula se do nevýrazného šedivého zámotku. Ve svém zármutku nemohla jíst a nemohla spát a její příbuzní za ní stále chodili, aby se přesvědčili, zda je v pořádku. Samozřejmě, že nebyla, ale nechtěla být svým lidem přítěží, a tak sbalila svá křídla a svůj medicínový vak a vydala se na dlouhou cestu. Putovala mnoho dní a měsíců, až nakonec obešla celý svět. Od té doby motýli vykonávají své dlouhé cesty...ale to je jiný příběh. Motýlí samička měla během svého putování oči sklopené. Nohama se přitom dotýkala všech kamenů, které na své cestě potkala – na polích, v potocích i řekách. Jednoho dne, když opět stoupla na kámen, uvědomila si, že je ten kámen krásný. Tak krásný, že to vyléčilo její trápení. Odhodila svůj zámotek, setřásla prach ze svých křídel a vzala si je opět na sebe. Byla tak šťastná že začala tancovat, aby tím poděkovala za dar, že může začít znovu žít. Potom se vrátila domů a vyprávěla Lidem o své dlouhé cestě a o tom, jak ji tato cesta vyléčila. Od té doby Lidé tančí tento tanec, aby jím vyjádřili zázrak obnovy. Je poděkováním za nové zítřky, nové začátky, nový život...“ (24th Czech powwow, 2019, s. 15)

Právě tato legenda mě inspirovala k vytvoření tohoto obrazu. Ústředním tématem obrazu je tanec. Je zhotoven na plátno metr na metr.

Indiánské tance mě vždy velice fascinovaly, jak ženské, tak i mužské. Líbí se mi jejich nápaditost, ladnost, pestrost kostýmů, originalita a hlavně rytmus. Tančí se na údery bubnu, které připomínají zvuky tepání lidského srdce, někdy je doprovázen i zpěvem.

V obraze jsem zachytila osobitý dámský taneční krok. Prostředí jsem zvolila typicky u ohně v přírodě, který odkazuje na tradice indiánských kmenů. Tanečnice má na sobě moderní oděv pro tanec Fancy Shawl, ten je poměrně nedávnou inovací a je neočekávanější kategorií na soutěžích PowWow. Ženy mají přes ramena šátky a tančí, poskakují a točí se do rytmu bubnu. Tancem připomínají let motýla. (Sacred Springs Powwow, ©2020)

Je zde tedy propojení tradičního prostředí s novodobím typem tance a oděvem.

1.6 NOČNÍ ŽIVOT

Noční život zachycuje teepee postavené na louce u lesa v podvečerních hodinách, kdy už Slunce odchází spát a začíná se přibližovat mlha. Kolem je klid a venku, už skoro nikdo není a indiáni se uchylují ke spánku. Na obraze vidíme zářící teepee, ve kterém se odehrává nějaký příběh, jedná se o vyprávění historek z dávných bojů proti zlým bytostem.

Vedení elektrického napětí, které nalzáme v pravém horním rohu obrazu, propojují dnešní moderní svět se světem před zavedením elektrifikace (konec 19. stol.). Pokud se lépe zadíváme, můžeme nalézt i myslivecký posed, který nebyl tradičním prvkem u původních obyvatel Ameriky. Mlha, která se zde spirálovitě točí, nám ukazuje neustálý fenomén navracet se zpět k primitivním kmenům. Napodobovat je a nalézat u nich inspiraci. Symbolizuje i nekonečný kruh, jenž byl pro indiány podstatou života. V kruhu se odehrávalo vše. Byl to geometrický tvar představující jedinečnost, přirozenost a můžeme ho nalézt všude v přírodě. Dýmka putovala v kruhu, svá obydlí stavěli do kruhu, scházeli se a naslouchali v kruhu. Kruh měl utvrzovat jednotu kmene. (Lombardiová s. 65 1996)

1.7 OBŘAD NOVÉHO JMÉNA

Jako další námět na obraz jsem ztvárnila obřad, který je nedílnou součástí indiánského života. V tomto díle jsem se inspirovala především táborem Wakan-Topa, kam jezdím od mého dětství. V mém kmeni Wakan-Topa Oyate své jméno musí každý najít pomocí

meditace, již vykonává sám kdesi v přírodě, kam ho šaman z kmene zavede. Poté jen poslouchá zvuky okolní přírody a sleduje, jak se chová okolí, jestli zrovna neprší, svítí slunce či je tma. Jeho jméno tak může znít následovně: Vycházející Slunce, Ranní Déšť. Mladý indián si všímá i okolní zvěře a může se inspirovat činností daného zvířete. Nejlépe ale mladý bojovník udělá, když si zvolí své pravé jméno podle toho, co uvidí ve svých snech. Jméno může být klidně jedno slovo. Může obsahovat přídavné jméno, dokonce to může být i celá věta. Indiánské jméno je u nás vnímáno podobně jako vizitka. Jméno je důležité, protože o vás mnohé vypovídá. Když člen své pravé jméno pomocí meditace najde, jde za šamanem a sdělí mu svou vizi. Po rozhovoru proběhne velký obřad, na kterém už je přítomen celý kmen. Nově příchozí indián dostává ochranné byliny do svého medicínového váčku, který si před obřadem sám vyrobil. Váček nesmí otevírat, měl by ho střežit a nosit neustále při sobě.

Vyobrazený výjev ukazuje šamana, jak o samotě připravuje ochrannou medicínu na nadcházející obřad. Sirky ležící před ním na posvátném místě značí dnešní realitu, kdy většina lidí rozdělává oheň právě pomocí zápalek, i když věřím, že spolky, které se snaží žít po indiánském vzoru, rozdělávají oheň tradičním způsobem.

1.8 ZA SLUNEČNÍMI PAPRSKY

Poslední realizace znázorňuje možnost vstoupit a poznat indiánský svět skrze indiánku, která nám podává ruku a provede nás tak světem, jenž může být námi ještě nepoznaný. Chce, abychom poznali indiánskou historii, poznali, jaké jsou indiánské tradice, zkusili žít jako původní obyvatelé Ameriky, zkrátka chce, abychom ochutnali krásy tohoto světa. Sluneční paprsky nám zakrývají nějaké části obrazu, stejně jako nám jsou zakryty nějaké části indiánského života, které nemusíme ještě dobře znát. Pokud je však budeme chtít probádat, nezbyvá nic jiného než následovat indiánku. Dvě dobově oblečené postavy, matka a dcera, znázorňují historii indiánského světa a koloběh života. Na historii navazují i tři indiánští válečníci v levé části obrazu. Ti nám znázorňují především indiánské války. Dále lze spatřit zkušené postavy na horizontu, které umějí ovládat dron, jenž monitoruje celou vesnici z ptáčích perspektivy. Za povšimnutí stojí i odhozená plechovka symbolizující dnešní populaci. Poukazuje na znečišťování naší planety. V neposlední řadě na nás kouká mladý chlapec se značkovým trikem, který už měl možnost poznat tento svět a čeká, zda do něj vstoupíme i my.

DIDAKTICKÁ ČÁST

1.9 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Indiánský medicínový váček viz obr. č. 1
Cílová skupina	První stupeň
Časová dotace	1-2 hodiny
Inspirační východiska	Diskuze nad tématem: Kdo jsou to Severoameričtí indiáni? Znáte nějaké indiánské národy nebo osobnosti? V co indiáni nejvíce věřili?
Pomůcky	Zbytky kůže, zbytky látek, korálky, bavlnky, kůžičky na krk, bylinky, děrovací kleště, kulatý kelímek, fixy, peříčka, akrylové barvy, křídly, hlinky
Učivo	Seznámení se s indiánským náboženstvím, spiritualitou, symbolikou. Seznámení se a práce s jinými materiály
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	Seznámení žáka s indiánským náboženstvím, zvyky a životem. Pomocí indiánského příběhu o medicínovém váčku, přiblížit indiánské chápání talismanů. Poté následuje výtvarný úkol, kde žák zrealizuje medicínský vak. V další fázi úkolu, žák popřemýšlí nad tématem zlý duch. Kdo mohl být zlý duch pro indiány a jakého zlého ducha si představují děti ve svém životě. Následně se snaží pomocí jednoduchých symbolů převést svého zlého ducha na jelenicovou kůži, k dispozici má akrylové barvy
	Cílem je naučit se vyjadřovat jinak než na papír. Naučit se pracovat s různými materiály jako je například zvířecí vydělaná kůže. Kombinace látek, kůže, korálků. Při vytváření pochopí důležitost medicínového váčku, který používali indiáni. Po dokončení úkolu může každý žák vyjádřit, jak se mu jeho váček vyráběl, zda ho to bavilo a něco mu to přineslo. Reflektivním dialogem probereme, zda pro něj práce byla obtížná a které části práce byly naopak jednoduché. Může popsat co pro něj váček znamená, ale nemusí, může si to nechat jen pro sebe.
	Přemýšlet nad tím, co představovalo zlé duchy u indiánů, a zda máme my svého osobního zlého ducha.
	Cíle dle RVP ZV a jejich konkretizace:
	<i>vnímá a porovnává výsledky běžné i umělecké produkce, slovně vyjádří své postřehy a pocity.</i>

	<i>při vlastní tvorbě vychází ze svých vlastních zkušeností, představ a myšlenek, hledá a zvolí pro jejich vyjádření nejvhodnější prostředky a postupy; zhodnotí a prezentuje výsledek své tvorby, porovnává ho s výsledky ostatních. Tvoří uvolněně, oproštěně se od stereotypu</i>
Kritéria hodnocení	Snaha, originalita, volba materiálu, kombinace barev, funkčnost
Kontexty výtvarného úkolu	<i>Inspirace</i>

1.9.1 Průběh výtvarného úkolu

1) Motivace

Nejprve seznámení se s indiánským náboženstvím, s indiánským příběhem o medicínovém váčku.

Indiáni věřili, že je před nebezpečím ochraňují duchové a duchovní bytosti, které se jim někdy zjevovali i ve snech. Proto měli indiáni medicínové vaky, kam ukládali předměty související s jejich viděním ve snu. Většinou to mohly být korálky, mušle, části zvířat a ptáků, sklap anebo byliny. Váčky nosili po celý svůj život na krku nebo je měli zavěšené v teepee a věřili, že jim dodávají sílu a chrání je před vším zlým. Váčky byly podobné, jako když se bílí lidé modlili ke svatým ostatkům (Lombardiová s.23 1996). Někteří severoameričtí indiáni rozdělovali duchy na hodné a zlé podle jejich chování k lidem. Vždy měli raději ty hodné, které je chránili před hněvem nebo zlem. Indián věřili, že neúrodu nebo nedostatek zvěře a ryb, přírodní katastrofy způsobuje právě hněv duchů. Zlí duchové byli nejvíce spojováni s dutinami a hlubokými podzemními jeskyněmi.

„Nejdůležitější událostí v životě mladého indiána byla výprava za strážným duchem. Indiánský mladík opustil svou rodinu a svůj kmen, postavil si malé přístřeší a potom o samotě strávil mnoho dní a noci bez potravy a bez vody.

Chlapci se pak většinou ve snu zjevil silný zvířecí duch v lidské podobě. Tento duch ho ve snu naučil vlastní posvátnou píseň, povinnosti k rodině, povinnosti ke kmeni a dal mu zvláštní dar, který mu umožňoval stát se lovcem, vůdcem nebo dokonce léčitelem kmene. Mladý indián dostal většinou od otce nebo kmenového medicinmana znamení neboli talisman, který musel pořád nosit. Jeho nově nabytá duchovní síla a jeho dary se mu staly na celý život „magickou stou“

Svou „magickou sílu“ si schoval do vaku zvířecí kůže, který si sám ozdobil. Ten se stal jeho „moci“ neboli „posvátným vakem“, který používal při obřadech nebo vlastních meditacích po celý život.

Kmenoví medicinmani a medicinmanky disponovali úžasnými silami a rozsáhlými znalostmi léčivých bylin a lektvarů, kterými pomáhali svému kmeni. Při oslavách kmene prováděli slavnostní obřady. Zastávali funkci obřadníků velkých kmenových obřadů.“ (Edmondsová, 2000, s. 12.)

2) Formulace zadání výtvarného úkolu učitelem

1. Výroba váčku

Vyberte si jakýkoli zbytek kůže, aby byl dostatečně velký cca 20cm a obkreslete kolečko pomocí kelímku o průměru 10cm.

Pomocí fixy po obvodu načrtněte tečky. Mezi tečkami nechte rozestupy

S mojí pomocí do význačných teček utvoříme dírky. K tomu, bychom je vytvořili, použijeme speciální dírkovač.

Na vyděrované kolečko můžou zručnější jedinci vyšít z korálek výšivku. Není to však podmínkou nebo můžete kůži pomalovat křídami, hlinkami nebo akrylovými barvami. Dále si vezměte kůžičku na krk a provlečte ji dírkami, které jste vytvořili. Pokud správně šňůrku provlečete a utáhnete, váček se vám zatáhne.

Na koženou šňůrku můžete navléct dle libosti korálky.

Pokud máte váček provlečený, vložíme do něj společně bylinky, které jsou vám k dispozici. Po vložení bylin váček další bavlnkou nebo koženou šňůrkou obtočte, aby medicína nevypadla ven a pevně zauzluje.

Váček můžete libovolně dozdobit peříčky.

2. Co nebo kdo je pro tebe zlý duch

Pojďte společně zapřemýšlet, kdo nebo co mohl být pro indiány zlý duch. Mohl to být jiný indiánský kmen? Nedostatek potravy? Bílý muž? Nepříznivé počasí? Nemoc? Nebo snad později alkohol?

Teď zapřemýšlejte nad tím, kdo je váš osobní zlý duch, pokud nějakého máte pokuste se jej vyobrazit v jednoduchých symbolech vyjádřit na papír. Pro vaše zlé duchy můžete vymyslet

i tajné značky/symboly viz obr. č. 2. Až to budete mít společně je zakreslíme na velký kus jelenicové kůže.

3) Průběh realizace úkolu

- Žáci budou mít k výrobě připravené pracovní místo, zbytky kůží, pracovní pomůcky
- Motivace – Indiánský příběh o váčcích → pochopení a seznámení s talismany a s indiánským životem
- 1. Realizace osobního medicínového váčku
- Děti si dle libosti vyberou kus umělé kůže (kůže jsou různých barev, jedná se o zbytky textilu). Pokusí se na kůži pomocí kruhového objektu obkreslit tvar kruhu, do kterého si naznačí po obvodu tečky, které následně s pomocí učitele proděraví speciální děrovačkou. Na kulatý základ můžou děti vytvořit korálkovou výšivku, jako měli původní obyvatelé Ameriky, nebo můžou kůži pomalovat barvami.
Dále provlečou koženou šňůrku dírkami, které vytvořily. Provlékat budou shora dolů a utáhnou. Váček se jim tak stáhne a uzavře. Na konce šňůrky mohou navléct korálky. V dalším kroku vloží přichystané bylinky do váčku a pevně zavážou pomocí další kožené šňůrky. Na závěr výroby můžou váček dle libosti dozdobit peříčky korálky.
- Představení svého váčku a debata nad tím jak se jim pracovalo s materiálem, co je bavilo nejvíce, jaké váčky vyrobily a zda váček budou mít uschovaný někde při sobě.
- 2. Následuje společné přemýšlení nad tématem zlí duchové.
- Zamýšlení se nad tím, co je pro každého osobně zlý duch a následně zakreslení v tajných symbolech na papír.
- Výsledná realizace, kdy každý zakreslí akrylovou barvou svého zlého ducha na velký kus jelenicové kůže.
- Společné představení dokončených úkolů a konečná reflexe.

4) Reflexe

- a) **k první aktivitě:** Co vám přišlo na vaší tvorbě zajímavé, zábavné, obtížné, snadné? Co vás překvapilo při tvorbě? Čím je tato tvorba pro vás prospěšná? Bude mít pro vás váš váček význam? Čím jste se pokusili přiblížit indiánskému světu? Jaké kombinace materiálu jste zvolili?

b) k druhé aktivitě: Koukněte na zlé duchy ostatních. Co je pro vás zlý duch? Pokuste se rozšifrovat jakého mají ostatní zlého ducha. Má nějaké jméno? Proč jsi vyobrazil/a právě tohle?

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit čtyři rozměrné obrazy s indiánskou tematikou propojenou s vymoženostmi dnešní doby, kterou indiáni ve svých dobách nemohli vlastnit ani spatřit. Cíl práce se mi podařilo naplnit, zároveň jsem se posunula v malířských technikách a naučila jsem se trpělivosti při tvorbě velkých obrazů. Vyzkoušela jsem si malovat na velkoformátové plátno, což jsem si vždy chtěla vyzkoušet a myslím si, že v tom budu i nadále pokračovat. Při psaní teoretické části jsem si uspořádala a obohatila se o informace o původních obyvatelích severní Ameriky. Dále jsem se dozvěděla o začátcích trampingu a o tom, kdy a jak se tento fenomén stal populárním. V posledním bloku teoretické části jsem si ujasnila, co je to volnočasová pedagogika. Didaktická část mne velice bavila, protože jsem mohla propojit indiánství s pedagogikou a vymyslet úkol, který bude bavit, a i vím, že bavil jak vychovatele, tak i děti.

RESUMÉ

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila tvorbu čtyř velkoformátových maleb s indiánskou tematikou obohacenou o detaily zobrazující technologii a moderní dobu. Inspirací mi byla vlastní zkušenost získaná táborovou činností zabývající se kulturou Severoamerických indiánů a zdrojem mi byla odborná literatura. V teoretické části práce jsem se zabývala představným kultury, popisu jejich života a výchovou. Dále jsem popsala počátky tábornictví, k němuž se vztahuje kapitola o volnočasové pedagogice. Praktická část podrobně popisuje realizace tvorby maleb, a zároveň jsou zde taktéž zahrnuty inspirační východiska. Na závěr mé práce jsem vymyslela a didakticky popsala aktivitu pro děti složenou se dvou menších navazujících úkolů.

Summary

For my bachelor thesis, I chose to create four large-format paintings with Native American themes enriched with details depicting technology and modern times. My own experience gained from camping activities focused on the culture of Native Americans served as inspiration, and professional literature was the source of my research. In the theoretical part of the thesis, I focused on the representation of the culture, describing their way of life and upbringing. I also described the beginnings of camping, to which a chapter on leisure pedagogy relates. The practical part provides a detailed description of the creation of the paintings, including the inspirational sources. At the end of my thesis, I devised and described a didactic activity for children composed of two smaller related tasks.

SEZNAM LITERATURY

24th Czech PowWow news: Oficiální zpravodaj českého halového powwow. Chrastava: Kamelot, 2019, 18 s.

BUREŠOVÁ, Pavlína. *Přírodní náboženství jako inspirace environmentálního myšlení.* Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Milan Klapetka.

EASTMAN, Charles Alexander. *Duše indiána: a další zápisky Ohiyesy (Charlese Alexandra Eastmana).* Olomouc: Fontána, c2010. ISBN 978-80-7336-594-3.

EDMONDSOVÁ, Margot, Ella CLARKOVÁ, Molly BRAUNOVÁ a Václav PELÍŠEK. *Hlasy větrů: Mýty severoamerických Indiánů.* Praha: Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-250-2.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HURIKÁN, Bob. *Dějiny Trampingu.* Druhé upravené vydání. Prha: Novinář, 1990, 253 s. ISBN 80-7077-432-0.

JEIER, Thomas. *Indiáni: Praobyvatelé Severní Ameriky.* Praha: Knižní klub, 2013. Universum. ISBN 978-242-4135-7.

KUPČÍK, Lubomír. *Velká indiánská kniha: Hau kóla!* Praha: Mladá fronta, 2017, 95 s. ISBN 978-80-204-4066-2.

LOMBARDIOVÁ, Frances G. a Gerald Scott LOMBARDI. *Nekonečný kruh: výklad etiky amerických Indiánů: Výklad etiky Amerických indiánů.* Košice: Knižná dielňa Timotej, 1966, 93 s. ISBN 80-88849-04-7.

NEIHARDT, John G. *Mluví Černý Jelen.* Praha: Hynek, 1998. 313 s.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy zařízení volného času.* Praha: Portál, 2001. 229stran ISBN 80-7178-569-5

PAVKOVÁ, Jiřina. *PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU.* Praha. 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

SETON, E. T. *Knihla lesní moudrosti.* Praha: Olympia, 1991. ISBN 80-7033-084-8.

TAYLOR, Colin. *Mýty a legendy indiánů Severní Ameriky.* Praha: Volvox globator, 1995, 144 s. ISBN 80-85769-64-6.

TAYLOR, Colin. *Život indiánů Severní Ameriky: Rodina, lov, zábava a obřady.* Praha: Volvox globator, 1997, 128 s. ISBN 80-7207-074-6.

Elektornické zdroje

Dýmky indiánů Velkých plání – význam - www.indiani.cz. *Domů* - www.indiani.cz [online]. Dostupné z: <https://indiani.cz/dymky-indianu-velkych-plani-vyznam/>

Ghost Dance – Youtube. *YouTube* [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 24.09.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=TDqnbeyo1sI>

Indian Corral – Sdružení českých euroindiánů. *Indian Corral – Sdružení českých euroindiánů* [online]. Dostupné z: <https://indiancorral.cz/>

Indiánská Historie | North Western Territory. *Indiánské války 2022 | North Western Territory* [online]. Copyright © NORTH WESTERN TERRITORY 2011 [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: <https://www.8kavalerie.cz/Indianska-Historie.html>

Indiánské dýmky - DÝMKY-ONLINE.cz. *Tabák, dýmky, doutníky - DÝMKY-ONLINE.CZ* [online]. Copyright © DÝMKY [cit. 29.09.2022]. Dostupné z: <https://www.dymky-online.cz/novinky/detail/indianske-dymky.htm>

Interiér týpí v bizoních dobách - www.indiani.cz *Marcos* [online]. *Domů* - www.indiani.cz [online]. Dostupné z: <https://indiani.cz/interier-typi-v-bizonich-dobach/>

KŘÍSTEK, Jan a Bohumil ŠVÁRA. Češi a indiáni: Stručná historie hobby v Československu a v Čechách. *Woodcraft* [online]. 2003 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_indianiVcs&lan=cs

Masakr u Wounded Knee - pomsta za Little Big Horn — ČT24 — Česká televize. *ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize* [online]. Copyright © Česká televize 1996 [cit. 08.04.2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1295010-masakr-u-wounded-knee-pomsta-za-little-big-horn>

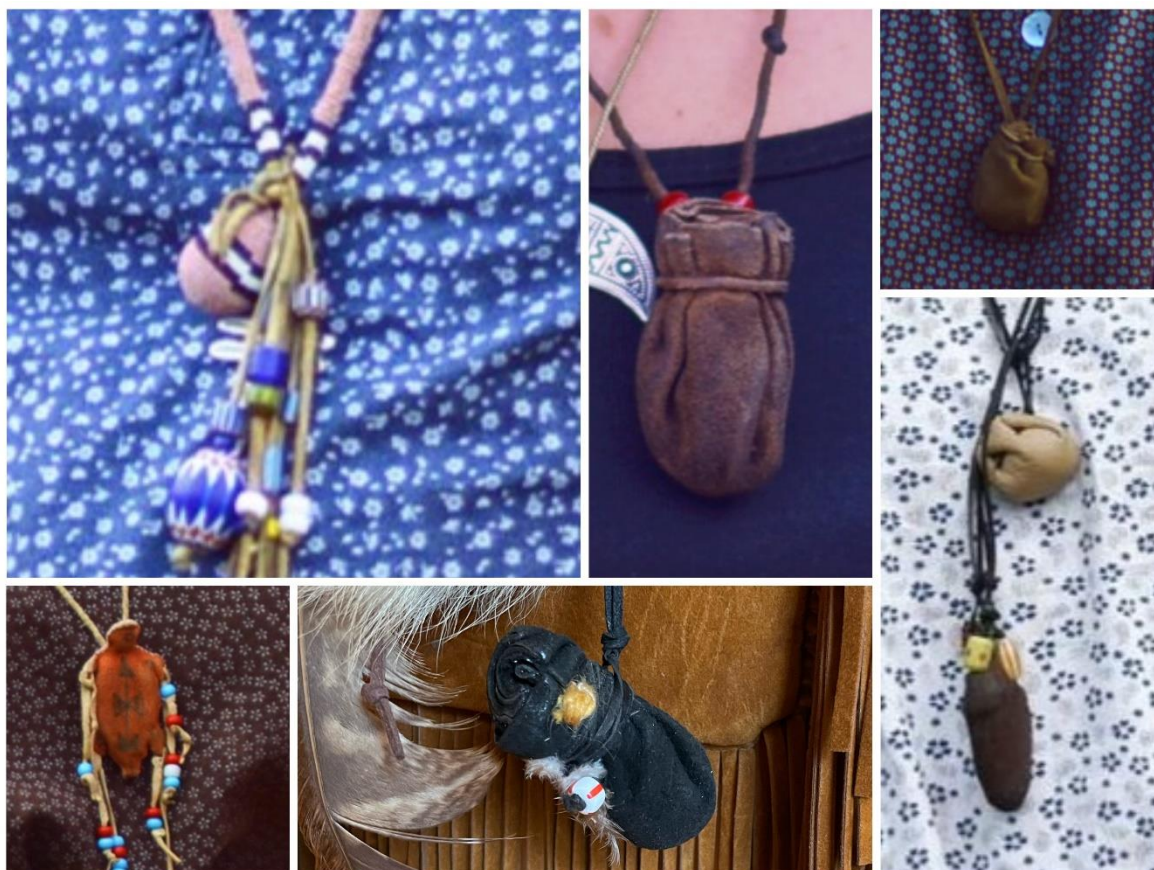
Native Culture | Sacred Springs Powwow | San [18.11.2020]. Dostupné z: <https://www.sspowwow.com/post/fancy-shawl-dance>

TELENSKÁ, Jana, 2012. *Euroindiáni: Modely způsobu života*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova Praha. Vedoucí práce Doc. PhDr. Šalanda Bohuslav, CSc.

Wakan Topa - Sdružení. *Wakan Topa - dětské letní tábory* [online]. Copyright © Wakantopa [cit. 18.12.2022]. Dostupné z: <https://www.wakantopa.cz/onas-sdruzeni>
z: <https://www.dymky-online.cz/novinky/detail/indianske-dymky.htm>

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. č. 1

Obr. č. 2 Morseova abeceda, Pochodové značky, Obrázkové písmo :: Silver North | My father's world, Native american symbols, Indiana. Pinterest - Česká republika [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/346917977527814183/>

	BOUŘE		PRÁCE
	ZIMA		LÁSKA PŘÁTELSTVÍ
	MRŮZ		RADOST VESELE SRDCE
	SNĚH		UČENOST
	OHĚŇ		ŽIVOT JAVROVÁ SEMEŇ
	KANOE		SMRT
	KANOE S BOJOVNÍKY		HLAD
	RYBA		JÍDLO
	KUŇ		STRACH
	PES		VÁLKA, BOJ
	DOBŘE		MÍR
	ŠPATNĚ		NEBEZPEČÍ
	SÍLA		MANITŮ

Finální realizace

Tanec : Akryl a pastel 100 x 100 cm

Noční život: Akryl 100 x 100 cm

Obřad Nového jména: Akryl 100 x 100 cm

Za slunečními paprsky: Akryl 100 x 100

